

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник двадцять восьмий

ФРАНЦУЗЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ

Упорядкування
та вступне слово
Катерини Шпак

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1980

ББК 82.33—6
И (Фр)
Ф84

З французької переклав
ЮРІЙ ЛІСНЯК

В сборник вошли лучшие пословицы и поговорки, которые отражают жизненный опыт французского народа.

Ф $\frac{70500-152}{M205(04)-80}$ 132—79. 4703000000

© Видавництво «Дніпро», 1980 р.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Франція — країна давньої культури з багатим фольклором, значне місце серед різноманітних жанрів якого належить прислів'ям та приказкам. В них відображені моральні принципи, боротьба проти визискувачів, багатвіковий досвід французького народу, його духовна культура, мудрість, постична фантазія.

Максим Горький писав, що прислів'я завжди лаконічні, але вони складають товсті томи роздумів і почуттів. Ці найменші за обсягом фольклорні твори передаються з уст в уста протягом віків, бо в їх основу покладена глибока думка, висловлена за допомогою художнього порівняння, метафори, алегорії. Прислів'я та приказки так само, як народні пісні й легенди, допомагають нам проникнути в психологію народу, познайомитися з його звичаями, історією.

Інколи важко сказати, які прислів'я та приказки належать тому чи тому наро-

дові. Є чимало мудрих висловів, що зустрічаються у фольклорі багатьох країн. Деякі з прислів'їв та приказок повторюються майже дослівно, але пристосовані до світосприйняття певного народу і змушують задуматися над питанням, у чому подібність цих приказок і чим вони відрізняються. Такі прислів'я, як «Краще сниця в жмені, ніж журавель у небі», є чи не в кожного народу. Вони подібні за змістом, але відмінні за звучанням. Французи, наприклад, кажуть: «Краще горобець у клітці, ніж тетерук на гілці» або «Краще ягня близьенько, ніж баран далеченько». У багатьох слов'янських народів говорять: «Держи язик за зубами», а французи твердять: «Добрі ті зуби, що язика придержують». В якій країні не побутує прислів'я «Тихіше їдеш — далі будеш»? У французького народу ця мудрість набула такого звучання: «Хто поволи йде, той напевне дійде».

Порівняльне дослідження прислів'їв та приказок свідчить, що різні народи мають багато спільного, незалежно від умов їхнього розвитку і суспільного устрою. Перше дослідження в цій царині відноситься до XVI століття, коли

Еразм Роттердамський в 1515 році видав збірку афористичних висловлювань латинських авторів. Відтоді в різних країнах почали укладатися порівняльні збірники прислів'їв та приказок.

Французькі вчені присвятили чимало праць дослідженню прислів'їв та приказок. Ще в XVI столітті цим фольклорним жанром зацікавилися Анрі Етьєнн і Етьєнн Паск'є. В наступному столітті прислів'я вивчали Антуан Уден і Флері де Беленген. З наукових видань XIX століття найґрунтовнішою є робота Леру де Ленсі. Із сучасних досліджень варто згадати працю Жака Піно «Прислів'я та приказки» (Париж, 1963 р.), де він зазначає, що ці перлини мудрості мають як фольклорне, так і літературне походження.

Чимало прислів'їв прийшло у французьку мову з латинської, зокрема прислів'ями стало багато висловлювань стародавніх філософів, таких, як: Сенека, Катон, Цицерон і поетів — Вергілій, Горацій, Овідій та інші.

Досі у Франції видано кілька десятків збірок народних прислів'їв та приказок. Французи так визначають їх суть: «У прислів'ї — мудрість народна», «При-

слів'я — луна досвіду», «Приказка не може брехати». Тож нехай з цією мудрістю французького народу, відлунням його досвіду, з правдивим словом познайомиться український читач, і цей невеличкий збірник прокладе ще одну стежку дружби між нашими народами.

Катерина ШПАК

Про добре й кажи добре

Добре доброго шукає.

°

Щоби смак добра пізнати, треба лиха скуштувати.

°

Діждався добра — держись його.

°

Лише довго пам'ятається, добре скоро забувається.

□

Сам добре роби — буде добре й тобі.

°

Добре діло не пропаде.

°

Добре діло без віддяки не лишиться.

Чисте сумління — найм'якша подушка.

□ □ □

І з біди добро буває.

°

Знегода розуму вчить.

°

Біда минулась — молитва забулась.

□

Краще менше, та краще.

°

Краще мало, ніж нічого.

°

Краще пізно, ніж ніколи.

°

Краще братися на гору,
ніж котитися додолу.

°

Добро робити ніколи не пізно.

Добрий плід — з доброго насіння.

◦

Доброму вину не треба корка.

◦

З доброго вина — добрий оцет.

◦

Все добре, що добрий кінець має.

◦

На поганій підвалні добрий дім
не збудуєш.

□ □ □

Від ласкавих слів утихає гнів.

◦

Ласкою більше зробиш, ніж силою.

◦

Любов'ю добудеш усе, силою —
нічого.

◦

На мед більше мух спіймаєш,
ніж на жовч.

Добуте силою довго не триває.

□ □ □

Для правди багато слів не треба.

◦

Ніщо так не дошкуляє,
як гірка правда.

◦

Дяка дякою, а правда правдою.

◦

Правда — як олія: завжди наверх
випливе.

◦

Правда — на дні колодязя.

◦

Правда — дочка часу.

◦

Правда посередні.

◦

Правду часто кажуть жартома.

◦

Не кажи всього, що знаєш і думаєш.

Чужі уста мовчати не примусиш.

Честь дорожча від грошей.

Честь — більший скарб, ніж золото.

Краще вмерти з честю, ніж у ганьбі жити.

Багато честі — багато заздрості.

Добра слава варта спадщини.

Добра слава від золотого пояса дорожча.

Сонце всім світить.

Щастя в грі краще від уміння.

В шапці уродився.

Щастя — вінець відважних.

Щастя сміливим помагає.

Щастя веміхається мужнім.

Всяке щастя до часу.

Не щодня весілля.

Не щодня у мисливця здобич.

Після кожного свята настає будень.

І після найкращого дня ніч настає.

Щастя — як сонце: то ясне,
то захмарене.

Після дощу настане погода.

Добре тому танцювати, кому талан
грас.

□ □ □

Нещастя шукає нещасливих.

Нещастя не приходять само.

Лихо йде й друге за собою веде.

Корабель на дно — усе на дно.

Де вже болять, там і вдарився.

Втікав від диму, та вскочив у вогонь.

Від вовка втікав, на вовчицю
наскочив.

□

Лихо на лиходії окопиться.

Не буди лиха, поки воно спить.

Минуле лихо — наче сон.

Чужий біль наче сниться.

Кожному своя біда найтяжча.

Ніхто не знає, де чуже сідло муляє.

Кожен знає, де йому чобіт муляє.

□

Живе, як півень у чавуні.

Як дерево впаде, всі гілля рубають.

Що добре били, що погано били,—
однаково битий.

На охлялого коня мухи сідають.

Розбитому кораблю всі вітри
супротивні.

Біда без крил лігас.

Лихі новини мають крила.

Журбою лиху не зарадиш.

Досадою боргів не сплатиш.

Сто років досади не зменшать боргу
ні на гріш.

Золото очищається вогнем, а людина
випробовується нещастям.

Між молот і ковадло понав.

Краще бути молотом, ніж ковадлом.

Недолю бори завзяттям.

Кожен своєї долі майстер.

Від своєї долі не втечеш.

Ніхто не знає, що на нього чекає.

Кепсько йшло, та на добре вийшло.

Позбувся горя — і то щастя.

Надія — в житті підмога.

Хто живе надією,
без бубна танцює.

Надія не напоїть і не нагодусь.

Без бою не бува перемоги.

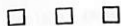
Відважних пізнають у небезпеці.

Хорошого піщо не зупинить.

Відважному — короткий меч.

Лиш орлу можна дивитись на сонце.

Орел голубки не породить.

Орел мух не ловить.

Леви метеликів не ловлять.

Не такий великий вовк, як про нього кажуть.

Кожній пташці своє гніздо гарне.

Що край, то звичай.

Усяк той куц хвалить, під яким
сидить.

У себе вдома й вугляр пан.

У себе вдома й пес — як лев.

На своєму гноїщі й півень сильний.

Засць усе до свого сховку вертається.

Нема краще, як свій дім.

Скрізь добре,
а дома найкраще.

Людина без дому — як пташка без гнізда.

°

Хто батьківщині добре слугує — вельможних предків не потребує.

□ □ □

Аби вільна воленька та хліба шмат.

°

Золоті кайдани — однаково кайдани.

°

Краще пташці в полі, ніж у клітці.

°

Краще горобцем на гілці, ніж орлом у клітці.

°

Добра воля сильніша від примусу.

°

Краще вмерти, ніж бути рабом.

Скарб — не друг,
зате друг — скарб

Дружба міцна — як вежа кам'яна.

°

Стежці дружби не давай заростати.

°

Дружно руку й крізь рукавичку чути.

°

Краще без грошей, ніж без друзів.

°

З добрим товаришем у дорозі — і пішки, а наче на возі.

°

З добрим товаришем і дорога коротша.

°

Добрий друг варт більше за сто родичів.

Друзі наших друзів — наші друзі.

Любиш мене — люби й мого собаку.

Краще хай тебе дожидають, ніж проганяють.

Давнього друга ніким не заміниш.

Давня дружба іржі не боїться.

Добрий друг вигідніш, ніж у чересі гріш.

□
Друга пізнають у скруті.

Друзів пізнають у нещасті.

Знегода — пробний камінь дружби.

Добрі джерела пізнаються в посуху,
а добрі друзі — в знегоді.

Щоб стати друзями, треба разом
мірку солі з'їсти.

Поділене лихо — півлиха.

Хто друг кожному, той не друг
жодному.

Дружба застільна
не дуже надійна.

За багатим столом багато й
приятелів.

Другові новому, а домові старому
не дуже довіряйся.

□
Розумні люди своїх друзів
зберігають,
а дурні втрачають.

Хто з тобою роздружився, той
з тобою й не дружив.

Друга легше втратити, ніж набути.

Розбитої приязні без сліду не склеїш.

□ □ □

Краще мати доброго сусіда, ніж велику рідню.

Доброго сусіда мати — вранці весело вставати.

То не сусід, що з сусідом не знається.

Хто з тобою лиш п'є та обіда, того не май за доброго сусіда.

□

Хмизина в'язки шукає.

Одної масті птахи сідають на одні дахи.

Не запрягай ослів з кіньми.

Сороку з круком ще не бачили в парі.

Кум кума здалека пізнає.

□ □ □

Хто дає зразу, той дає вдвоє.

Силувана послуга нічого не варта.

Послуга з докором гірша від образи.

Що силуване, те нетривке.

Не що дають любе, а як дають.

Хто дає пізно — однаково,
що відмовляє.

Хто сіє колючки,
той збере будяки

Хто підняв меч, від меча загине.

Попав на війну — треба воювати.

Краще в мирі яєчко, ніж у війну
овечка.

Краще в мирі сухий хліб, ніж у війну
м'ясо.

Війна й жалість поруч не ходять.

Мала іскорка запалить велику
пожежу.

Ворогові замиреному й другові
пробаченому вір лиш наполовину.

Зрадити можуть лише свої.

Краще бути самому, ніж у товаристві
лихому.

Лише товариство несе добрі звичаї.

Малих ворогів не буває.

Собаки гризуться — вовк овець бере.

З вовком справу мати — собаку при
собі тримати.

З собакою подружись — за кийок
весь час держись.

Злість не помагає, як сили немає.

Проти колуна замок не встоїть.

Горщик об казан розбивається.

Краще погано замиритись, ніж добре судитись.

°

Краще домовлятись, ніж позиватись.

°

Хто довго позивається, на тому адвокат наживається.

°

Хто часто судиться, той не буває багатий.

°

Абияка згода краща від великого суду.

□

Добрий суддя обидві сторони вислухає.

°

Мудрий суддя судити не квапиться.

°

Ласка судді переважить закон.

□

Краще відпустити двадцятьох винних, ніж засудити одного невинного.

Не винний — не будеш виправдовуватись.

°

Хто сердиться, той і винний.

°

Кого тут нема, той і винен.

°

Хто кається — від вини відмивається.

°

Кара й кульгаючи наздожене.

□

Скрута закону не знає.

°

Хто наколотив, той і висьорбай.

°

Горшки бити — треба за них платити.

°

Хто б'є склянки, той за них і плати.

°

Хто вина наточив, той і винний.

°

Хто наварив, а кому їсти.

Що з серця виходить,
те до серця доходить

Дорожить, як зіницею ока.

Любові й смерть не злякає.

Любов — і втіха, і горе.

Кохання сліпе.

Кохання — єдина хвороба, від якої
видужати не хочеться.

Кохання й сон, і голод перебиває.

Під будь-яке вбрання вкрадеться
кохання.

Кохання й осла навчить танцювати.

Кохання на літа не зважає.

Серце не старіє.

На серці не буває зморщок.

Що любов пізніша, то вона палкіша.

Кохати не накажеш.

Кохання вину не терпить.

Від ока серцю — перша звістка.

Чого не бачать очі, того серце
не хоче.

Чого око не бачить, того серце
не пам'ятає.

Очі — посланці серця.

◦

Очі — дзеркало душі.

◦

Кохання, диму й кашлю не втаїш.

□

Хто ревно кохає — суворо карає.

◦

Хто щиро кохає — не скоро забуває.

◦

Кого люблять, той не буває бридкий.

◦

Кого кохають, той завжди гарний.

◦

Не те гарне, що гарне, а те, що любе.

□ □ □

Дівчину від заміжжя не встереш.

◦

Легше встеретти кіш мишей, ніж
двадцятирічну дівчину.

Як дівчину заручили, то й женихи
валом повалили.

Хочеш узяти дочку — підобрися
до матері.

Гарне личко — зроду готовий посаг.

Як пір'ячко гарне, то й пташечка
гарна.

Великий піс гарного лица не псує.

При свічках і коза в панночках.

Вночі всяке збіжжя —
як борошно.

На гарну вивіску не звіряйся.

Найгарніше яблуко часто буває
червиве.

Золото й бридоту скрасить.

Золотий перстень кривого пальця
не виправить.

Пиха за вродою назирці ходить.

Дім без жінки — тіло без душі.

Хто знайшов добру жінку, той
знайшов щастя.

Розважна жінка — окраса дому.

Слухляна жінка хатніх справ
держиться.

Який чоловік, така й жінка.

Кульгавому чоловікові — криву
жінку.

Ще таких не бувало, щоб,
одружившись, не пошкодували.

Швидке женіння — довге жаління.

Хто квапиться женитись, той матиме
час каятись.

Хто жениться пізно, той жениться
для сусідів.

З травневого шлюбу матимеш згубу.

Одружений чоловік — пташка
в клітці.

До вари, як коліно й поліно.

Ладнають, як кішка з собакою.

Де є жінка, там не бува тихо.

Сварлива жінка гірша від чорта.

Нема в світі гіршого, як лиха жінка.

Жінка — страва, гідна богів, поки її
не присмачить чорт.

Дві жінки в домі — готова сварка.

Копеві не завадить, як кобила
хвицне.

Милій і вдарить, то не болять.

І вкупі не легко, і розлука — мука.

Жінка пеститься,
як кішка лащиться.

На добрій яблуні
добрі яблука

Хто не годує малих дітей, той не
матиме великих.

Той батько, хто годує.

Як соловей пташенят виведе, то вже
не співає.

Кіт і кошени спіймають мишеня.

Який батько, такий син.

Яке дерево, такий плід.

Яке зерно, такий хліб.

Дерево пізнають по плодах.

Коза в капусту — й козеня туди.

Молодий крук у старого вчиться
каркати.

Доброї породи пес добре й полює.

Батько дбач — син розкидач.

У скупого батька син марнотрат.

Мати жаліслива — дочка шолудива.

Якби молодість уміла,
якби старість мала силу

Чого молодість жадає, те старість
відкидає.

Молодому коню — нове сідло.

Молоде деревце легко випростується.

Коли хочеш довго жити, треба вчасно
постаріти.

Щоб до старості дожити, треба вік
прожити.

Старий віл рівну борозну веде.

Старий пес до нашійника не звикне.

Старе дерево не випростається.

Старого дерева не зігнеш.

І старий кучер любить багатом
ляскати.

Стара риба на принаду не йде.

Чорт багато знає, бо старий.

Не літа, а горе старить.

Старість — важка поша.

Чорт, постарівши, в самітники йде.

Старі дурні від молодих дурніші.

Нема кращого мастку, ніж здоров'я.

Здоров'я дорожче за багатство.

Чистота — здоров'ю поміч.

Помірність — мати здоров'я.

Добрі півні завжди худі.

□

Хвороби приїздять верхи, а йдуть
геть пішки.

Кожному своя болячка дошкуляє.

На тяжку хворобу треба міцних
ліків.

Не всі рани гояться.

Де нема болячки, там не ліпи
пластиря.

Тріснутий горщик довго живе.

Як дуже натягнеш, мотузка
порветься.

□

Кожна мить життя — крок до смерті.

Що корові, що теляті колись треба
помирати.

Смерть повсякчас близько.

Від смерті ліків немає.

Хоч скільки недуг,
а смерть одна.

Від усього є ліки, тільки не від
смерті.

І з найкращим товариством
доводиться прощатись.

Хто на людях помирає, той відваги
більше має.

°

Яке життя, така й кончина.

□

Перед смертю всі рівні.

°

Більше одного разу не помреш.

°

І найбільший багатій на той світ
візьме тільки саван.

°

Шести стій землі й найбільшій
людині вистачить.

°

Кого мають повісити, того
не втопиш.

□

Новий лікар — горбкуватий цвинтар.

°

Лікарєві помилки земля прикриває.

Нема в світі сили
над розум

□

Мудрий з півслова розуміє.

°

Краще думати вдвох, ніж одному.

°

Четверо очей бачать більше,
ніж двоє.

°

Добра рада — що відкрите око.

°

Дві ради краще, ніж одна.

°

Вся мудрість у одній голові
не поміститься.

°

Пізно радити, як діло зроблене.

Попереджений двох варт.

□

Двадцять голів, двадцять рад.

○

Хто не гарний у двадцять років,
не дужий у тридцять, не багатий
у сорок, не розумний у п'ятдесят,
тому не бути ні гарним, ні дужим,
ні багатим, ні розумним.

○

Борода виросла — час розум мати.

○

Літа розуму додають.

○

Літа в людську натуру додають або
розуму, або дуру.

○

Нема дурного ремесла,
є дурні люди.

○

Цей не вчора вродився.

Краще хай вітер свище в гаманці,
ніж у голові.

○

Мала голова, та розуму повна.

○

У малих торбинах — найкращі
прянощі.

○

Найрозумніший той, хто себе за
розумного не має.

□

Знатимеш — матимеш.

○

Краще знати, ніж гадати.

○

Знання краще від багатства.

○

Учитись ніколи не пізно.

○

На помилках учаться.

Хто вміє найбільше, зуміє й
найменше.

Кому хліба треба, той усього
навчиться.

□

Ніхто вченим не вродився.

Чого малий Жанно не навчиться,
того великий Жан не знатиме.

Чого навчишся з колпски,
те знатимеш до могили.

Молодому їздцеві — старого коня,
молодому коневі — старого їздця.

□

Старий шлях кращий від нової
стежки.

Старої мавпи не вчи кривлятися.

Рибальського сина не вчи рибу їсти.

Не вчи рибу плавати.

□

Звичному все легке.

Звичка — друга натура.

Знас, як свою кишеню.

□

Досвід майстром робить.

Лиш куючи, ковалем станеш.

Роблячи, навчаються.

Досвід від науки дорожчий.

Терпіння дає уміння.

Терпінням усього дійдеш.

Поки хліба не спечеш, не визнаєш,
яке борошно.

Кінь двічі на одному камені
не спіткнеться.

Сумнів — початок мудрості.

Хто нічого не знає, той ні в чому
не сумнівається.

Що більше хто знає, то менше
запевняє.

Нема такого коня, щоб ні разу
не спіткнувся.

Кінь має чотири ноги,
а падає.

І найкращий кінь спотикається.

Нема такого кучера, щоб ні разу
не перекинувся.

□

По шгоді кожен мудрий.

Пізно стайню замикати, коли коней
уже взято.

Пізно миші каятись у kota в зубах.

□ □ □

Дурні в усіх краях є.

Гарна голова, та мозку нема.

Велика голова,
та мало розуму.

Більше бороди, ніж розуму.

Як бог кого карає, то розум
відбирає.

Коли хто дурний, то надовго.

○

Хто дурним до Рима піде, дурним
і вернеться.

○

Хміль минається, дурість довіку
лишається.

○

Хто не слухається розуму,
послухається кия.

○

Хто не має доброї голови, муєнь
мати добрі ноги.

○

Ноги за голову мучаться.

○

Дурні бешкети лаштують, розумні
бенкетують.

○

Краще розумний ворог, ніж
безголовий друг.

Дурний друг — недруг.

°

Один дурень стільки наколобродить,
що сорок мудреців не поправлять.

□

Дурень завжди ще дурнішого знає,
що його за розумного має.

°

Що дурень придума, те дурням
до вподоби.

°

І дурневі часом добра думка
набійжить.

°

Дурня ні по що не посилає.

°

Дурня послав — дурня й чекає.

°

Дурнева голова не посвіє.

°

Дурням щастить.

Чимало є таких ослів, що лиш по дві
ноги мають.

°

Не одного осла на ярмарку
Мартеном звуть.

°

Осла впізнають по вухах.

□

По сміху дурня впізнають.

°

Дурень своїм ножем уріжеться.

°

Дурень дотепний, коли мовчить.

°

Дотепний, коли вже за дверима.

°

Мудрий, як той недотепа, що від
дощу в воду ховався.

°

Блазневій приязні не довірайся.

Цей не придумав масло ниткою
різати.

Цього думки не тривожать.

Йому тільки сіно їсти.

Одноокого коня на сліпого поміняв.

Чув, що корова реве, та не знає де.

Шукає осла, а сам на ньому сидить.

Носить воду на млин.

Носить дрова до лісу.

Хапає кочергу за гарячий кінець.

Довбнею мух б'є.

Плутає пухирі й ліхтарі.

Попав собі пальцем у око.

Груздає осла з хвоста.

Над мискою каші з голоду плаче.

В одне вухо влітає, в друге вилітає.

□
Хочеш далеко заїхати — бережи
коня.

По крилах свій літ розмірай.

Марно садити, як не обгородити.

Обачність безпеку родить.

Та миша, що лише одну пору має,
скоро спіймається.

Не дражни шершнів.

Курочка грайлива — лисиці пожива.

Краще зігнути, ніж зламати.

Не ходи в ліс без сокири.

Не жартуй з вогнем.

Не ганяйся за двома зайцями.

Не запрягай воза перед волами.

Не рахуй курчат, поки не
вилупились.

Не дражни собак, поки з села
не вийшов.

Не клади всіх яєць у один кошик.

Не пижи всю печено на один рожен.

Як вернешся, тоді кажи, що сходив.

Свого коня завжди за повід держи.

Куй залізо, поки гаряче.

Чому сьогодні лад можна дати, того
не слід на завтра відкладати.

Краще вчасно виїжджати, ніж
в дорозі поспішати.

Хапай нагоду за чуприну.

Котючий камінь мохом не обросте.

У всьому держися міри.

Треба всім давати жити.

Щоб далі стрибнути, відступи
й розбіжись.

◦

Не можна бути в печі
й на млині відразу.

◦

Хто міри не знає — щасливий
не буває.

□

Хто все хоче мати — усього
позбудеться.

◦

Краще мати доволі, ніж забагато.

◦

Хто мале зневажає, той великого
не має.

◦

Хто нічого не має, той нічого
не боїться.

◦

Мало добра — мало клопоту.

Горобець у жмені кращий від
журавля в небі.

□

Краще горобець у клітці,
ніж тетерук на гілці.

◦

Хто їсть зелененьке, їстиме
й спіленьке.

◦

Краще ягня близенько, ніж баран
далеченько.

◦

Нема вола — вдовольнися ослом.

◦

Хто помалу йде, той напевне дійде.

□ □ □

Роби що слід — вийде що можна.

◦

Роби, що можеш, як не можеш
робити, що хочеш.

◦

Що зроблене, того не вернеш.

Спустивши лук, стріли не вернеш.

◦

Що має статись, від того
не сховатись.

◦

Мовлене полетить, писане
зостанеться.

Розлитого вина не вип'єш.

◦

Усього не передбачиш.

□

Як келих повний, через вінець
лється.

◦

Повна чаша від однієї краплі
переллється.

□ □ □

Де панує сила, там розумові
нема місця.

Де панує сила, там нема місця праву.

◦

Праву треба помагати.

◦

Спритність силу переможе.

◦

Розважність силу переможе.

□

Хочеш бариш мати — терши
витрати.

◦

Хочеш купити — мусиш заплатити.

◦

Хочеш меду — не бійся бджіл.

◦

Хто нічим не ризикує,
нічого не матиме.

◦

Хто не ризикує, той не виграє.

□

За те, що буде, не ручися.

Дві заповуки краще, ніж одна.

°

За когось поручишся — сам потім
намучишся.

□

Що відклалось — не запалось.

°

У всякому ділі зважай на кінець.

°

Щасливий початок — половина діла.

□

Хто пізно прийшов, тому — кістка.

°

Хто перший прийде, тому першому
й подають.

°

Хто засипав, тому й мелеться.

°

Перший прийшов — перший і взяв.

°

Перший устав — перший узувся.

Хто пізно прийшов — на твердому
спатиме.

°

Хто останнім прийшов — першим
плакатиме.

°

Останнього вовки з'їдять.

□

Хто вміє чекати, той дочекається.

°

Як грушка поспіє, вона падає.

□

Скрута вчить хитроців.

°

Потреба ремесло породила.

°

Скрута й стару бабу змусить бігати.

□ □ □

Це тоді станеться, як на тижні три
четверги буде.

Коли осли по-латині заговорять.

◦

Коли в курки зуби виростуть.

□ □ □

Найважче обдирати хвіст.

◦

Кінець майстра хвалить.

◦

Хто почав, той ще не зробив.

◦

Хто діла не скінчив, той його не зробив.

◦

Погано почнеш — погано скінчиш.

◦

Хто добре почав, той наполовину зробив.

◦

Хто пішов і вернувся, той добре сходив.

Діждись вечора,
тоді хвали день.

◦

Час — великий учитель.

◦

Час — добрий порадник.

◦

Утрачений час не вернеться.

◦

Час усе поглинає.

◦

Час усе лікує.

◦

Час усі муки втишує.

◦

На все свій час.

◦

Для часу тасмниць нема.

□

Інші часи — інші звичаї.

Не ті вже часи, коли люди рукавом
утирались.

□

Не завжди час вівці стригти.

◦

Свій час сіяти, свій час жати.

◦

Зривай грушку, як поспіє.

◦

Поки ложка до рота донесеться,
часом і юшка розіллється.

◦

Поки до рота келих донесеш, багато
статись може.

◦

Поки овес достигне, часом кінь гigne.

◦

Краще яечко сьогодні, ніж курочка
завтра.

□ □ □

Пташку впізнають по пір'ю й пісні,
а людину по мові й думці.

Радість балакуча.

°

Велике горе мовчазне.

□

Хто говорить — сіє, хто слухає — жне.

°

Слухай перший, говори останній.

°

Добрий собака дурно не загавкає.

°

Биків ловлять за роги, а людей — за слово.

°

Краще послизнутись ногою,
ніж язиком.

°

Краще прикусити язика перед мовою,
ніж по мові.

°

Перше ніж сказати, сім разів язик
у роті поверни.

Гаман зашпилюй однією шпилькою,
а рота двома.

°

Добрі ті зуби, що язика
придержують.

°

Зуби від язика боронять.

□

Від слова до діла далека дорога.

°

Добре діло варте більш від добрих
слів.

°

Від гарних слів казан не закипить.

°

Хто багато балакає, в того діла кіт
наплакає.

°

Менше говори, більше діла роби.

°

Хто не вмів робити, любить
поговорити.

Сказати й зробити — не те саме.

□

Що менше думають, то більше говорять.

◦

Де багато слів, там мало мудрості.

◦

Малий дзвін, та багато гуку.

◦

Порожня бочка гучно гуркоче.

□

Довго чухати — заболить, довго балакати — надокучить.

◦

Довга балачка більш докучас, ніж довга мовчанка.

◦

Доброму слухачеві півслова вистачить.

□

Уста промовляють, та серця не торкають.

Не вислухана мова не варта нічого.

□

Мова — срібло, мовчання — золото.

◦

Хто мовчить, той згоден.

◦

Не все говорити, часто треба й помовчати.

◦

Що тобі шепнули на вухо, не кричи того з високого даху.

◦

Мовчанка — теж відповідь.

◦

Брудну білизну пери вдома.

◦

Коли дурень мовчить, він схожий на розумного.

□

Стережися мовчазної людини й потайної тварини.

В тиху воду не стромляй руки зроду.

Той собака, що гавкає, не кусається.

Той собака, що хоче вкусити,
не гавкає.

Язык дошкульніший від списа.

Задля дотепного слова й друга
не пожаліс.

Дотепне слово нікого не жаліс.

Язык кісток не має, та кістки ламає.

Від гарних слів язык не облізе.

Слово в носі не крутить.

Не все те письмо святе, що люди
балакають.

Брехуніві треба добру пам'ять мати.

Не буде слухача — не буде
й брехача.

Брехун далеко не зайде.

У брехень куці ноги.

Хто бреше, той і краде.

Брехун швидше попадеться,
ніж злодій.

Брехня — дочка марнолюбства.

Брехуніві не повірять, хоч і правду
скаже.

Добре тому брехати, хто здалеку
прийшов.

З недовіри обман родиться.

□

Обіцянок у кожного вдосталь.

°

Хто любить обіцяти, той не любить давати.

°

Від обіцянки до діла далека дорога.

°

Небезпека минулась — обіцянка забулась.

°

Панська обіцянка — не спадщина.

°

Одне «на» краще, ніж двоє «дам».

□

Хто вранці сміється, ввечері плакатиме.

°

Хто з інших глумиться, сам глузу зазнає.

Не смійся з босого — сам колпась чоботи порвеш.

°

Сковорода з казана сміється.

°

Добре сміється той, хто сміється останній.

°

Жінка сміється, коли хоче, а плаче, коли може.

Як не дбатимеш,
то й не матимеш

Корінь праці гіркий, та плід її
солодкий.

Хто любить працювати, той буде
щастя мати.

Не тяжка робота, коли є охота.

Люба ноша не важка.

Хліб, добутий потом, від пирога
солодший.

Що більше працюєш, то менше
нудишся.

Утома тіла — здоров'я душі.

Нема втіхи без праці.

Щоб жати, треба посіяти.

Хочеш горіха — розбий шкаралупу.

Ясць не розіб'єш — яєчні не буде.

Щоб дістати мозок, треба розбити
кістку.

Хто хоче яйця мати — мусить курку
годувати.

Хочеш ясць — терпи кудкудакання.

Хочеш масла — сколоти його.

Хто вчасно набуває й мудро
витрачає, той достаток має.

Пізно лягай, рано вставай — добрим
хазяїном будеш.

◦

Рано вставатимеш — достаток
матимеш.

◦

Вранішній час збагачує нас.

□

Від хазяїського ока кінь сптішає.

◦

Щоб на старість спочивати, треба
змолоду працювати.

◦

Нема такого ремесла, щоб
не прогудувало майстра.

◦

Хто ремесло знає, скрізь прибуток
має.

◦

Ремесло варте більше від спадщини.

◦

Всяка праця варта плати.

Доброму гравцеві — м'яч.

◦

Доброму котові — добра миша.

◦

Поганому робітникові не давай
доброго знаряддя.

□

Як не робиш, то й не зробиш.

◦

Шукай, то й знайдеш.

◦

З одного удару дуб не впаде.

◦

За один день із жолудя дуб
не виросте.

◦

Париж не за день збудувався.

◦

Кайлом та заступом фортеці
й будують, і руйнують.

Тим зайцем, що в кущах, не наїсея.

□

Терпіння варте вміння.

◦

Крок за кроком — далеко дійдеш.

◦

З маленьких струмочків — великі
річки.

◦

Зернятко по зернятку —
курка воло набиваз.

◦

По билинці пташка гніздечко
мостить.

◦

Крапля по краплі бочку наповнить.

◦

Грш по грошу — й дім збудуєш.

□

Як постелишся, так і спатимеш.

Як посієш, так і матимеш.

Яке сукно, така одіж.

Добре поле засієш — добре зерно збереш.

Погано піч натопиш — поганий хліб спечеш.

Легко пливати по морю, коли небо ясне.

Нема поганих керманчів, коли вітер попутний.

Неробство — мати всіх вад.

Від неробства розум іржавіє.

Хто не робить нічого, той навчається лихого.

Немає гіршої води, як стояча.

Ледачому щодня свято.

Молодість лінива — старість вошнва.

Ледачому бути — багатства не здобути.

Змолоду байдкуватимеш — на старість горе знатимеш.

Лінощі не хутко йдуть — злидні їх наздоженуть.

Ледачий повної миски не матиме.

Ледар — жебраків брат.

Лінощі — чортові подушки.

Йому розжуй, то він ковтне.

Хто довго вранці спить, той весь день
бігцем біжить.

Лис, що любить довго спати,
не спійма собі курчати.

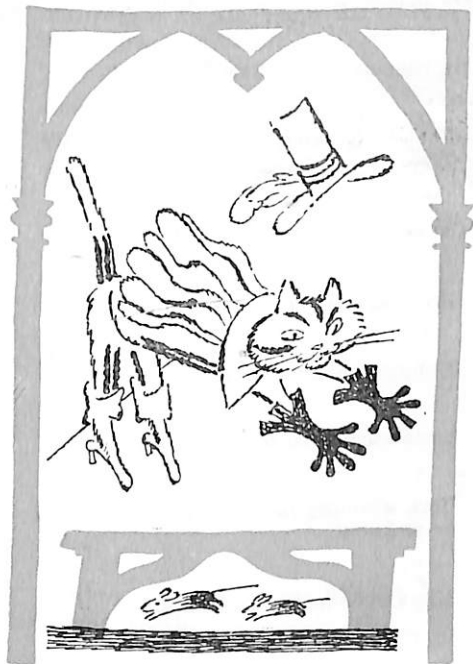
Коло миски перший, коло плуга
останній.

Ледачий осел весь час реве.

Поганий майстер усе на знаряддя
нарікає.

Хто повільно їсть — повільно
працює.

Кіт у рукавицях
миші не спіймає.

По роботі майстра впізнають.

По підваліні впізнають муляра.

«Добре» й «швидко» бувають разом
рідко.

Скоро сказано, скоро й зроблено.

Що враз виростає, до завтра всихає.

Швидко роблено, скоро ламано.

З нічого нічого й не зробиш.

Чого в мішку нема, того з нього
не виймеш.

Моря губкою не висушиш.

Хто вдоволений, той багатий.

Капуста — не все, треба ще й
емальцю.

Зайвина надокучає.

Зайвина не зашкодить.

Достаток не вадить.

Як дрізд об'їється, йому вишні гіркі.

Ситому череву всяка страва гірка.

Хто наївся, той забуває, що є голодні.

Що впало в рів, те для вояків.

Бідність не вада, та від неї ще
більша досада.

Бідний, як церковний пацюк.

Біднота рідні не має.

°

Порожній мішок стійма не стоїть.

°

У нього грошей, як на жабі пір'я.

°

Не має чим дупла в зубі заткнути.

°

Бідному яєчко варте овечки.

°

У бідняків доволі посту.

°

Коли в яслах нема сіна,
коні б'ються.

°

Де нічого нема, там нічого
не візьмеш.

°

Де нічого немає, там і король своє
право втрачає.

Хто хліб має, той лиха не знає.

°

Для голодного немає поганого хліба.

°

У голодного все хліб на думці.

°

Голодний осел не зважає на дрюк.

°

Голод вовка з лісу виганяє.

°

Голод — поганий порадник.

°

Голодне череву нічого не слухає.

□

Голод зі спрагою в парі ходить.

°

Голодному череву все вмає.

°

Голод усе присмачує.

°

Нема присмаки над апетит.

Апетит — найкращий кухар.

Стіл без солі — рот без слини.

Перший ковток останньому заважає.

Гроші водяться з грішми.

Вода завжди тече до річки.

Камінь завжди на куну падає.

Гроші легко розкочуються.

Розмінаний гріш — проїдений гріш.

По грошах не видно, чиї вони.

Рава від грошей не смертельна.

Багатство з глузду зводить.

Ощадність — велике багатство.

Хто дбає про запас, той в достатку
весь час.

По своїх грошах потребу вимірай.

Після великого бенкету надголодь
живуть.

Гроші позичати —
себе продавати.

Хто в борг дає, втратить друга,
спокій і добро своє.

Борги й злидні — сусіди.

Вмів узяти — вмій віддати.

Тільки багатому й позичають.

У борг наберешся — клопоту
не обберешся.

Хто позичас, той не перебирає.

Кому не пора віддавати, той
не винен.

Хто сплатив борг, той побагатшав.

Позичати — бог, віддавати — чорт.

Коли винен — плати або пільги
проси.

З поганого боржника бери,
що можеш.

З поганого платника й жмут соломи
бери.

З цієї хмари не буде дощу.

Це не варте собачих підків.

Тут нема за що й kota набити.

Забгато рук діло пеують.

У семи няньок дитя без очей.

Що більше кухарів, то гірша юшка.

Два керманічі корабель перекинуть.

Що спіткнувся, що перечився.

Однакова мука — чи вкусить пес,
чи сука.

На крутому узвозі ноша важка.

У далекій дорозі й соломинка важка.

На пшеницю сніжок — як дідові
кожушок.

°

Як на горах пада сніг — у долинах
мороз.

°

Весняний дощ — не негода.

°

Зима з'їдає весну, літо й осінь.

°

Добра погода всім у догodu.

Людей ліктем не міряють

Великому коню — глибокий брід.

°

Найкраще плавати на глибокій воді.

□

Нема троянди без колючок.

°

Нема людини без вади.

°

Нема дерева без кори.

°

Нема меду без гіркоти.

°

Коли в меду крапля жовчі є, вона
весь мед зіпсує.

°

Кожен перед своїми дверима замітай.

Замети кожен перед своїми дверима,
і вся вулиця чиста буде.

□

Усьому світу важко догодити.

○

Чи дощ, чи погідно, а не всім
догідно.

○

Всім не приподобися — хіба що ти
золотий.

□ □ □

Такий з таким не знудиться.

○

У кожного свій грішок.

○

У кожного свій гедзь.

○

Один одного варт.

○

Голяр голяра голять.

○

Осел осла чухас.

З одного борошна спечені.

○

З вугільного мішка білого борошна
не висиплеш.

○

З канюка не буде яструба.

○

Оселедцева бочка оселедцем і тхне.

□

У всякому краю погані шляхи є.

○

Під кожними дверима сміття є.

○

Паршива вівця отару псує.

○

Погане зілля всюди росте.

○

У всякому вінні є осад на дні.

○

При всякому зерні є полова.

Хто спить із собаками, встас
з блохами.

Хто за смолу береться, той у смолу
вбереться.

Скажи мені, з ким ти знаєся, і я
тобі скажу, хто ти.

Хто лихе коїть, той світла боїться.

Добрі люди люблять день,
а погані ніч.

Від поганого діла відмагається всяк.

Що вночі робиться, те вдень стає
видно.

Хто комуєь лиха зичить, сам лиха
діждеться.

Хто на іншого яму копає,
сам туди потрапляє.

З неправдою нажитого не буде
пожитку.

Сова кричить, доки не охриє.

Злодій краде, доки не повісять.

Глек по воду ходить,
доки не розіб'ється.

Муха літає, доки не піймається.

Хотів спіймати, та сам спіймався.

Вовк у своїй шкурі й здохне.

Вовк хоч і без зубів,
а натура вовча.

Звикне кіт мишею ловити, то вже
не відвикне.

□

Як вовк читає проповідь, стережи
овечок.

◦

Мова свята, а пазурі — як у kota.

◦

На устах мед, а в серці жовч.

◦

Одну свічку богу ставить,
другу — чортові.

◦

Двом панам відразу служить.

◦

Як по нагоді: коли чесний,
коли злодій.

◦

Винен і богу й чорту.

◦

У нього дві міри й дві ваги.

108

Не вір тому, хто дві обідні служить.

І сова під солов'я співа.

Хто лиже попіл, тому не довіряй
борошна.

□ □ □

Пиха рідко до добра доводить.

Хто вгору плює,
на того слина падає.

Не кажи: «Кринице, я з тебе не
питиму».

Хто найвище стрибає,
той найнижче впаде.

Високо зійдеш — низько спускатись.

Повний мішок вуха настовбурчує.

Мугир, забагатівши, ні родича,
ні друга не визнає.

□

Бика стережися спереду, осла —
ззаду, а ченця — з усіх боків.

Найкращий шматок — у попівський
роток.

Вгодований чернець полюбля
вгодоване теля.

Як гадає священник, так і причетник.

Як абат співає, так чернець
підспівує.

Коли абат держить шинок,
ченці ходять по вино.

Як кюре під дощем, то й на вікарія
крапає.

До церкви близько, до бога далеко.

□ □ □

Що більше маємо, то більше
жадаємо.

°

Хто хоче забагато — дістане замало.

°

Дай йому палець — ухопить
цілу руку.

°

Всі п'ять пальців устромив.

°

Дай на п'ядь — відкусить на чотири.

□

Заздрість іде за чеснотою, як тінь
за людиною.

°

Чужа курка завжди краща.

°

Сусідова курка за гуску здається.

°

У заздрості всі лиха корезяться.

Заздрість гірша від екшарості.

°

За чужим столом найсмачніше
їється.

°

Хто на чужу миску сподівається,
часто без обіду лишається.

□

Скнаруватий не бува багатий.

°

Скупий завжди злидар.

°

Скупому всього бракує.

°

Скупий і яйце обстриг би.

°

Волосину начетверо розколює.

°

Скнарість — як вогонь: що більше
підкладай,
то дужче горить.

Як городників пєс (сам капуста
не їсть і іншим не дає).

□ □ □

Незамкнена скриня й чесного
спокусить.

Нагода робить злодія.

Діра злодію дає надію.

Де є хліб, там є й миші.

Де вовк ягня знайде — знов туди
прийде.

Як скуштує кіт сметанки — вже його
не відучиш.

Хто вкрав яєчко, вкраде й овечку.

Добрый злодій той, хто злодія
обкраде.

Хто держав і хто лупив —
однаково винні.

Злодія не вішають,
поки не спіймали.

Тільки дрібних злодіїв вішають.

Украдена одежа на злодія
не прийдеться.

Як нема кога вдома, тоді миші
танцюють.

Коли кіт спить,
миші танцюють.

Кіт із дому — мишам воля.

За грою і гроші, й час марнуються.

Любив грати — люби й платити.

Хто грав, той і гратиме.

□

Коли ти не найсильніший,
будь найхитріший.

○

Спритність силу переможе.

○

На хитруна — півтора хитруна.

○

Левину шкуру лисячою підший.

○

Чого лев не зможе, те зробить лис.

○

Дає горошину, щоб дістати
квасолину.

○

Лис лисяє, та натура не міняє.

□

Через кума та свата все можна
владнати.

○

Рука руку мис.

Вовки вовків не їдять.

○

Незмащені двері риплять.

○

Щоб добре їхати, треба добре
змастити.

□

Кожен іде на млин зі своїм мішком.

○

Нема глухішого, як той, хто чути
не хоче.

○

Тіло дорожче від сорочки.

○

Кожен свого коня гуздай.

○

Що тебе не пече, хай собі горить.

□

Хто себе надміру любить,
той не має друзів.

Ніхто тобі так не послужить,
як ти сам.

Хто сам собі служить,
має доброго слугу.

Хто вихваляється — в багні
валяється.

Зверху оксамит, та порожній живіт.

Не продавай шкури, поки не вбив
ведмеда.

Багато вереску, мало шерсті.

Багато галасу ні з чого.

Легше грозити, ніж убити.

Не всі ті мисливці, що сурмлять
у ріг.

На дурну похвалу не озивайся.

Буває, що докір хвалить,
а хвала ганить.

Погана хвала — велика хула.

Хто хвалить, той хоче, щоб його
похвалили.

Невдячному прислужився —
ворога наживеш.

Вигодуй крука — він тобі око
видовбе.

За послугу словами
не заплатиш.

Брикливому коню треба окремого
стійла.

Поровистому коню — норовистий
погонич.

Кусючого собаку камінням бий.

°

На вовче м'ясо — собачі зуби.

°

У собаки-забіяки завжди вуха порвані.

°

Не кожен дасть на собі вовну обстригти.

°

Йому більше треба вуздечки, ніж острог.

°

І мурашка часом гнівається.

°

Дві собаки за одну кістку погризуться.

°

Два ненажери над однією мискою не помиряться.

°

Два горобці одного колоска мшром не поділять.

Хто вівцею стас, того вовки з'їдять.

°

Не будь медовий, бо мухи з'їдять.

°

Плоху вівцю всі ягнята ссуть.

°

Ласкаве теля двох корів ссе.

°

Не маєш грошей в гаманці — май хоч мед на язичі.

□ □ □

В своєму домі орел, а в чужому осел.

°

Хто боїться ударів, хай не йде на війну.

°

Хто боїться шелесту, хай не йде в ліс.

°

Від страху нема ліків.

У страху двоє очей, ще й дуже
видючих.

°

Страх перед мисливцем не дає
зайцеві спати.

°

У страху довгі ноги.

°

Страх — поганий порадник.

°

Той грозить, хто сам тремтить.

°

Хто стерпить образу, той діждеться
й другої.

°

Той зуби вишкіряє, хто вкусити
відваги не має.

□ □ □

Не мірай інших своєю міркою.

°

Не лай дзеркала, коли ніка бридка.

Яким тебе бачать, за такого й мають.

°

Не одіж лікарем робить.

°

Сутана ченцем не робить.

°

Гарна клітка пташки не нагодує.

°

У пишному вбранні й дурня
шанують.

°

Не все те золото, що блищить.

°

Не все те борошно, що біле.

°

Не всяке дерево годиться на стріли.

□

І з кривих дров рівний вогонь.

°

І чорна курка несе білі яйця.

□

Приставили вовка овець стерегти.

Поганий той вівчар, що вовка
любить.

◦
З одного помелу два мірчуки бере.

◦
Добрый пастух стриже, а не лупить.

□
Буває, що твій гріх сам тебе карає.

◦
Буває, що твоїм кийком тебе ж
і наб'ють.

◦
Той пес, що вкусив, хай і залиже.

◦
Хто на мулі їздить, той його
й підковуй.

□
Нема диму без вогню.

◦
Хто хоче kota набити, той
знайде нагоду.

Хто надумав пса втопити, каже:
«Він сказився».

□
Як спитали, так відповіли.

◦
Який дзьобик,
такий щебет.

◦
Яка голова, така й шапка.

□
Який оповідач, такий слухач.

◦
Яка чутка, така їй віра.

◦
Який ліхтар, така свічка.

□
Які зуби, такий укус.

◦
Який хазяїн, такий слуга.

◦
Який майстер, такий виріб.

З М І С Т

- 5 Вступне слово Катерини Шпак
10 Про добре й кажи добре
25 Скарб — не друг,
зате друг — скарб
32 Хто сіє колючки,
той збере будяки
36 Що з серця виходить,
те до серця доходить
44 На добрій яблуні
добрі яблука
46 Якби молодість уміла,
якби старість мала силу
51 Нема в світі сили
над розум
84 Як не дбатимеш,
то й не матимеш
103 Людей ліктем не міряють

ФРАНЦУЗСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ

Составитель *Екатерина Николаевна Шпак*
Перевод с французского *Ю. Я. Лисняка*

Серия «Мудрость народная»
Сборник двадцать восьмой

Издательство «Дніпро»
(На украинском языке)

Редактор *В. С. Омельченко*
Художник *Є. Г. Молін*
Художній редактор *В. С. Мітченко*
Технічний редактор *Л. М. Грицишин*
Коректор *Н. О. Маслова*

Информ. бланк № 926.

Здано до складання 13.06.79.
Підписано до друку 16.11.79.
БФ 24129.
Формат 70×108^{1/8}/є.
Папір друкарський № 1.
Гарнітура звичайна нова.
Друк високий.
Умовн. друк. арк. 2,8.
Обл.-вид. арк. 2,28.
Тираж 50 000. Зам. 9—163.
Ціна 40 к.

Видавництво «Дніпро». 252601,
Київ-МСЦ, вул. Володимирська, 42.

Книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига».
252053, Київ, вул. Артема, 23а.

Ф84 Французькі прислів'я та приказки: Збірник.— Перекл. з франц. Ю. Лісник; Упорядкування, вступне слово К. Шпак.— К.: Дніпро, 1980.— 126 с.— (Мудрість народна).

До збірника ввійшли кращі прислів'я та приказки, які відбивають життєвий досвід французького народу.

Ф $\frac{70500-152}{M205(04)-80}$ 132-79. 4703000000
ББК 82.33-6
II (Фр.)

